Figura 1. Visió general de la Biblioteca

Figura 2. Àrea d'informació i consulta (al fons)

La Biblioteca del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona

Lola Burgos Oliván, Andreu Sulé Duesa

Resum: *Es descriu el servei de biblioteca del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona. En primer lloc es fa una breu explicació de l'organització del centre penitenciari per unitats de convivència, així com de les principals característiques dels seus interns (edat, medi sociocultural, nivell cultural, estudis en curs, etc.). Posteriorment es descriu pròpiament el servei de biblioteca del centre des de diferents punts de vista: administració, serveis, pressupost, personal, localització i condicionament, fons, catàleg i promoció i difusió. Per últim, es comparen i valoren les principals dades d'aquest servei amb les que estableixen les recomanacions de l'IFLA per a biblioteques de presó.*

1. El Centre Penitenciari de Joves de Barcelona

El Centre Penitenciari de Joves és ubicat al carrer del Pare Manjón, número 2, al barri de la Trinitat Vella (districte de Sant Andreu) de Barcelona. Amb una capacitat òptima de 330 interns,[1] en l'actualitat acull una població d'unes 260 persones, organitzada en set unitats de convivència independents:

1. *Nivell Avançat:* unitat amb una capacitat total de 160 places on conviuen interns amb capacitats d'autocontrol, habilitats de relació interpersonal positives, capacitat d'autoorganització i d'establiment de compromisos. Són els únics interns que tenen un accés lliure a la Biblioteca en els horaris establerts.

Lola Burgos Olivan. Bibliotecària del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona.
Andreu Sulé Duesa. Professor de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona.
Article rebut el setembre de 2002; revisat l'octubre de 2002

1. Sense tenir en compte els interns de la Secció Oberta ni els arrestos de cap de setmana.

2. *Nivell Bàsic:* unitat amb una capacitat total de 98 places on conviuen interns caracteritzats per dèficits de conducta i d'hàbits personals bàsics, així com dificultats per a establir relacions interpersonals pertinents i de manera estable.
3. *Unitat d'Acolliment:* mòdul amb capacitat per a 37 interns. S'adreça a interns que ingressen per primera vegada a la presó amb la finalitat de proporcionar un marc de contenció i facilitar-los la informació adequada per a la posterior vida al Centre.
4. *Infermeria:* mòdul amb capacitat per a 15 interns on conviuen interns assignats per criteris mèdics.
5. *Nivell Intensiu:* unitat amb una capacitat total de 20 cel·les per a 20 interns. Hi viuen interns que han de complir sancions per conductes molt greus, els que presenten conductes que distorsionen greument la vida normal del Centre o els que han de complir d'altres sancions motivades per infraccions del règim disciplinari del Centre.

L'assignació dels interns a un o altre nivell o unitat es realitza seguint un model d'adequació, és a dir, en funció de si les seves capacitats i recursos personals (autocontrol, esforç, responsabilitat, etc.) s'ajusten a les característiques pròpies de cada unitat de convivència. Per últim, cal assenyalar que no hi ha separació entre població preventiva i penada; es fan prevaler els criteris abans esmentats per a la classificació dels interns.

6. *Secció Oberta:* unitat específica amb 50 places destinada a interns classificats en tercer grau de tractament, és a dir, els que viuen en un règim de semillibertat per tal d'incorporar-se a la societat.
7. *Arrestos de cap de setmana:* unitat amb capacitat de 50 places destinada a persones condemnades a la pena d'arrest de cap de setmana que preveu el codi penal.

És important retenir aquesta estructuració, ja que, com es veurà més endavant, part dels serveis bibliotecaris que s'ofereixen en el Centre resten condicionats per les limitacions en la mobilitat de les persones d'algunes d'aquestes unitats.

Pel que fa a les característiques dels interns val a dir que, majoritàriament, són joves entre divuit i vint-i-un anys que generalment provenen d'un medi sociocultural desfavorit amb risc d'exclusió social. Es caracteritzen per tenir unes relacions familiars inestables i un nivell cultural baix; majoritàriament presenten fracàs escolar, manca d'hàbits laborals, escassos recursos

personals i problemàtiques amb les drogues. Quant al servei, la majoria d'interns, quan vivien en llibertat, no havien utilitzat mai una biblioteca, ni tampoc eren lectors habituals de cap tipus de publicació.

Algunes dades quantitatives poden ajudar a definir una mica més aquest perfil:[2]

— Segons l'edat:

• De 18 a 21 anys	176	(68%)
• De 21 a 25 anys	72	(28%)
• Majors de 25 anys	12	(6%)

— Segons el país d'origen:

• Catalunya	150	(57%)
• Àfrica	71	(28%)
• Amèrica del Sud	15	(6%)
• Europa de l'Est	11	(4%)
• Estat espanyol (resta)	7	(3%)
• Europa (resta)	5	(2%)
• Àsia	1	(0'4%)

— Segons el nivell o grup escolar cursat en el Centre:[3]

• 1r nivell etapa instrumental	61
• 2n nivell etapa instrumental	90
• 3r nivell etapa instrumental	71
• Pregraduat	57
• Graduat	32
• Estudis a distància (2n cicle ESO i 1r Batxillerat)	59
• Castellà per a estrangers	160

2. El Servei de Biblioteca

La Biblioteca del Centre Penitenciari de Joves de Barcelona és ubicada a la unitat de convivència anomenada de Nivell Avançat. Es consideren usuaris

2. Dades de l'any 2001 extretes de l'informe sobre el CP de Joves de Barcelona elaborat pel Síndic de Greuges l'octubre de 2001.
3. Dades extretes de la memòria escolar del curs 2001-2002, Aula EPA Santiago Rusiñol del CP de Joves de Barcelona.

de la Biblioteca tots els interns del Centre, si bé únicament poden accedir-hi lliurement els interns d'aquest nivell en l'horari establert i els diferents professionals de l'Àrea d'Observació i Tractament.

2.1. Administració

La Biblioteca depèn administrativament de la Secció d'Educació, Cultura i Esports de la Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, mentre que en l'organigrama del centre penitenciari el Servei de Biblioteca depèn del sotsdirector de Tractament.

Figura 3. Organigrama del Centre

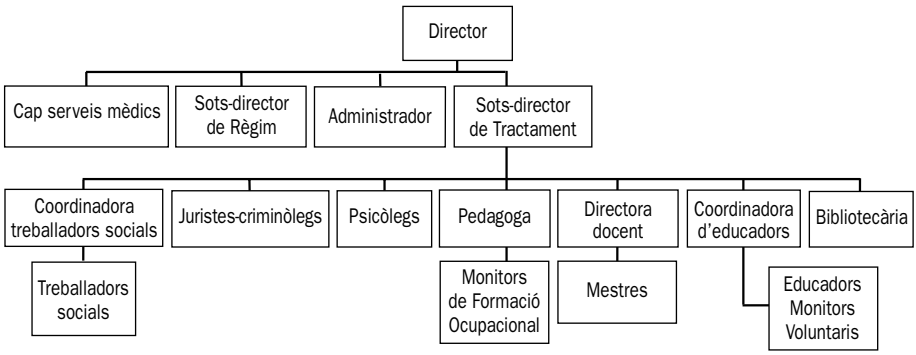

La concepció de la presó com a marc educatiu integral fa que les relacions de la Biblioteca amb la resta de professionals implicats en aquesta tasca siguin molt importants a l'hora de coordinar i sumar esforços. Aquesta relació s'articula principalment a través dels Equips Multidisciplinaris (integrats per educadors, psicòlegs, monitors, etc.) i del Claustre de Mestres, que és on periòdicament la bibliotecària té l'oportunitat de participar i col·laborar en la planificació, seguiment i desenvolupament de l'oferta curricular i dels programes de tractament destinats a la rehabilitació i reinserció dels interns. Cal dir, però, que, a més d'aquests òrgans de contacte "oficials", una altra de les principals vies de coordinació consisteix en les relacions interpersonals i la comunicació informal, facilitada en gran mesura per les petites dimensions de la presó, la qual cosa representa una participació plena en el dia a dia del Centre.

Pel que fa a la relació de la Biblioteca amb els interns, val a dir que ara per ara no existeix al Centre cap òrgan ni cap representació creada amb aquesta finalitat. La bibliotecària coneix i participa de les necessitats, inquietuds i opinions dels interns mitjançant el seu tracte diari i directe amb aquells interns que poden accedir de forma lliure a la Biblioteca (Nivell Avançat), o bé quan aquesta actua com una activitat més dins l'oferta curricular amb un grup fix d'interns derivat pels tutors. Amb els interns amb condicions d'accés especial, aquesta relació s'estableix únicament quan utilitzen els serveis de préstec o el servei d'hemeroteca.

A més d'aquestes relacions internes, la Biblioteca també ha endegat col·laboracions amb institucions externes al Centre. La Sala de Lectura del Centre Cívic de la Trinitat Vella, la Biblioteca Pública Ignasi Iglésias, la Biblioteca Pública de Sant Pau i el Centre de Recursos Pedagògics de Sant Andreu són algunes de les institucions amb què la Biblioteca participa pel que fa al donatiu de materials i al préstec interbibliotecari. Malauradament, aquests contactes són més el producte de la voluntat d'oferir un bon servei i cobrir les necessitats de determinats usuaris, per part de la bibliotecària del Centre (i dels responsables de les institucions col·laboradores), que no pas fruït d'una política planificada i reglamentada de les administracions públiques corresponents.

2.2. Serveis

L'horari d'accés a la Biblioteca és de 10 a 11.30 h., de dilluns a divendres amb la presència de la bibliotecària, i els caps de setmana sota la responsabilitat dels interns auxiliars, amb la supervisió d'un educador. Aquest horari, però, només és hàbil per als interns del Nivell Avançat, ja que l'accés dels reclusos de la resta d'unitats als serveis bibliotecaris està fortament condicionat per les restriccions a la seva mobilitat pròpies del règim del Centre (vegeu més avall 2.2.1).

Cal tenir present, però, que fins i tot l'accés a la Biblioteca per als interns del Nivell Avançat es veu limitat per l'horari de l'oferta curricular i de programes de tractament (escola, formació ocupacional, tallers productius, esports, activitats artístiques, informàtica, etc.). Aquestes activitats es desenvolupen de dilluns a divendres en quatre franges d'activitats estables (matí de 9 a 11 h. i d'11.30 a 13 h., i tarda de 15.30 a 17.30 h. i de 18 a 19 h.) i són d'assistència obligada per als interns. Sent així, es va establir l'horari de la Biblioteca de manera que coincidís amb l'hora de descans o pati de gran part

dels interns[4] (10.30 a 11.30 h), per tal que l'accés pogués ser lliure i voluntari, no fos incompatible amb d'altres activitats i la Biblioteca fos accessible a un major nombre d'usuaris.

L'establiment dels objectius de la biblioteca es basa tant en el marc legal vigent com en la tipologia d'usuaris, la infrastructura, els recursos i el funcionament propis del Centre i, per extensió, de la Biblioteca. Així es pretén:

— Fomentar l'interès i la motivació dels interns envers l'hàbit de la lectura.
— Contribuir a l'educació permanent, posant a l'abast de tothom tot el camp de coneixements i cultura de què disposa la Biblioteca.
— Estimular el desenvolupament intel·lectual, social i cultural dels usuaris de la Biblioteca.
— Actuar com a suport de dinamització i d'informació als professionals i interns del Centre.
— Fomentar actituds de respecte i convivència.
— Actuar com a referent normalitzador.

Per a l'assoliment d'aquests objectius la Biblioteca ofereix els següents serveis:

— *Servei d'informació i consulta:* s'ofereix informació sobre el funcionament de la Biblioteca i del Centre,[5] sobre on i com trobar una determinada informació, i es dóna resposta a preguntes que requereixen la consulta d'enciclopèdies o diccionaris.
— *Servei de préstec:* es presten tots els materials de lliure accés (excepte alguns diccionaris i les enciclopèdies) per un període de vint dies, si són monografies, i de quatre dies per a les revistes i les historietes. De tots els materials es pot demanar una pròrroga. En cas que els documents no es retornin a la Biblioteca en el període establert se sanciona l'intern amb dies sense préstec.
— *Consulta en sala:* tot el fons de la Biblioteca és de lliure accés (tret de la biblioteca jurídica, la poesia[6] i el material audiovisual), si bé els do-

4. L'assistència a la Biblioteca és incompatible amb els tallers productius, per la qual cosa més d'una trentena d'interns no poden accedir-hi en aquest horari.
5. Els interns poden accedir a la informació publicada pel CPde Joves i pel Departament de Justícia. A més, des de la Biblioteca es coordina i s'edita un butlletí informatiu mensual sobre totes les novetats i noticies del Centre, que es distribueix entre interns i professionals.
6. Aquest és un tipus de material escàs a la Biblioteca, molt demanat pels interns i, a més, costa molt que sigui retornat.

cuments més llegits són la premsa diària, les revistes i els llibres de coneixements.

— *Ludoteca:* formada per jocs de taula (escacs i dames) i jocs d'ordinador.
— *Servei de préstec interbibliotecari:* adreçat a aquells interns que ofereixen garanties de tornar el material i de fer-ho en les mateixes condicions en les quals els va ser prestat. També es fa extensiu als professionals del Centre.

2.2.1. Serveis a usuaris amb condicions d'accés especial

Alguns serveis de la biblioteca es fan extensius al Nivell Bàsic i al Nivell Intensiu mitjançant l'accés diari, en el seu nivell, a la premsa i, dos dies per setmana, al préstec.

Aquests dos nivells tenen una dotació pròpia de diaris (quatre diaris generals i un diari esportiu al Nivell Bàsic, i un diari general i un diari esportiu al Nivell Intensiu) als quals els interns accedeixen sol·licitant-los a l'educador del Nivell Bàsic o al funcionari del Nivell Intensiu.

El préstec es realitza de manera personal i en els dies estipulats. L'intern escull l'obra que vol entre el lot de materials de la Biblioteca que la bibliotecària ha seleccionat i dut als nivells. A continuació es fixa el dia de tornada, amb un termini màxim de quinze dies per als llibres (més quinze dies de pròrroga) i de quatre dies per a les revistes i historietes, sempre tenint en compte que aquests terminis poden variar segons la tipologia del document i la capacitat lectora de l'intern.

Pot semblar estrany que la forma de selecció de les obres per part dels interns en aquests nivells es faci mitjançant lots de material en comptes d'un catàleg o llista bibliogràfica, però cal tenir en compte que per a la majoria d'usuaris un llistat de títols de llibre és poc significatiu i no els aporta dades a l'hora d'escollir un document. Igualment, l'autoria no és tampoc una dada rellevant per a ells. Generalment expressen les seves demandes per la temàtica o el gènere que volen llegir, i deixen a criteri de la bibliotecària l'elecció d'un document, o bé el seleccionen ells mateixos, prèvia presentació de diferents llibres.

Els interns del Departament d'Infermeria disposen d'un fons estable (uns dos-cents documents) que es renova periòdicament en funció de la demanda, l'ús i la permanència dels interns en aquest mòdul. També accedeixen diàriament a la premsa en el mateix departament (un diari general), i poden sol·licitar qualsevol document en préstec de la Biblioteca.

Els interns d'aquests nivells (exceptuant els del Nivell Intensiu) únicament poden gaudir de tots els serveis de la Biblioteca quan hi accedeixen

amb els grups d'escola o de qualsevol altra activitat en visites d'una hora i mitja o dues hores en el dia i horari acordats entre la bibliotecària i el professional responsable de l'activitat.

2.3. Pressupost

El pressupost global de la Biblioteca no és gestionat directament per la bibliotecària, sinó que totes les despeses, llevat del pressupost per a la compra de material bibliogràfic, es descompten de les partides assignades a l'Àrea de Tractament del Centre i són gestionades per l'administració d'aquest. Val a dir que, malgrat tot, generalment totes les demandes de material mobiliari, fungible, etc. es cobreixen a curt o llarg termini.

Pel que fa a la compra de bibliografia per a fornir el fons, fins l'any 2002 aquesta s'ha vist condicionada per la disponibilitat de diners i la "bona voluntat" del Centre que es materialitzava en unes cent mil pessetes per a la compra de material nou, generalment llibres. Aquest any, però, la Biblioteca compta amb un pressupost anual fix de 1.082 € (180.000 pessetes) a càrrec del Centre. En aquest no s'inclouen (com tampoc no es feia els anys anteriors) les despeses de les publicacions en sèrie, les quals es renoven anualment, a càrrec d'un altre pressupost, prèvia proposta de la bibliotecària i la posterior aprovació i contractació de la subscripció des de la Secció d'Educació, Cultura i Esports de la Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació.

Finalment, pel que fa a l'adquisició de materials en altres suports (audiovisuals, recursos electrònics, etc.), cal dir que la Biblioteca no compta amb un pressupost anual o específic, sinó que les compres es cobreixen amb el mateix pressupost que es destina a comprar llibres.

2.4. Personal

Per tal de dur a terme els serveis la Biblioteca compta amb una bibliotecària, a jornada completa, i dos interns auxiliars, tres hores diàries durant tota la setmana.

Els interns realitzen algunes funcions pròpies d'auxiliar de biblioteca (segellatge, etiquetatge, préstec, etc.), donen suport en qualsevol activitat extrabibliotecària que s'escaigui i fan d'altres tasques, com la neteja i ordre dels diferents espais, etc.

2.5. Localització i condicionament

La Biblioteca és a la planta subterrània del Nivell Avançat (unitat de convivència amb un major nombre d'interns). S'hi accedeix per unes escales que també donen pas al pati d'aquest nivell, la sala de dia, la perruqueria i una aula. Aquesta ubicació afavoreix que en l'horari de lliure accés (coincident amb l'hora de descans o pati dels matins) la Biblioteca sigui utilitzada per tots els interns del Nivell Avançat.

El local té un total de 82 m^2, en què es distribueixen les set seccions de la Biblioteca:

— Àrea d'informació i consulta.
— Àrea de lectura de premsa.
— Ludoteca.
— Àrea de coneixements.
— Àrea de novel·les.
— Àrea de revistes i historietes.
— Àrea multimèdia.

Figura 4. Representació esquemàtica de les àrees que formen la Biblioteca

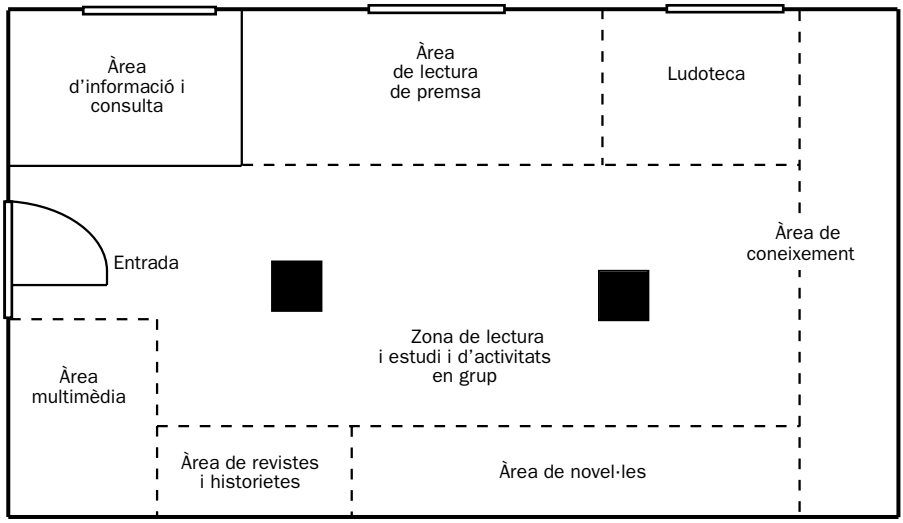

L'àrea d'informació i consulta és just a l'entrada de la Biblioteca i s'hi ubica el taulell d'informació, on es realitza el préstec personal i dels materials d'ús exclusiu en sala (que es guarden en dos armaris), i on s'exposen les

revistes en curs. També hi ha prestatgeries per a hostatjar-hi els diccionaris i els materials d'autoaprenentatge, cursos d'idiomes, d'informàtica, etc., atès que es tracta d'un tipus de document que cal controlar especialment perquè no desaparegui. També disposa de dos ordinadors, un dels quals permet consultar el catàleg de la biblioteca.

A continuació hi ha l'àrea de lectura de premsa, que consta d'una taula de grans dimensions i vuit punts de lectura. Els diaris del dia són darrere aquesta taula en un expositor, juntament amb un altre adreçat a exhibir les novetats.

És en aquestes dues àrees on es realitzen els serveis tècnics i el processament del material a porta tancada.

Hi segueix la zona de ludoteca, amb dues taules pintades com si fossin el tauler d'un joc d'escacs o dames, i on, evidentment, s'hi juga.

Figura 5. Àrea de lectura de premsa (primer pla) i ludoteca (segon pla)

Seguidament hi ha l'àrea de coneixements, que ocupa tota la paret frontal de la biblioteca, i l'àrea de les novel·les, que ocupa més de la meitat de la paret lateral dreta. La zona que hi ha davant d'aquestes dues àrees, amb els punts de lectura corresponents, és la considerada pròpiament com a zona de lectura i estudi per als interns, i on es realitzen les activitats en grup.

Figura 6. Àrea de coneixements i zona de lectura i estudi i d'activitats en grup

A continuació, i just enfront del taulell d'informació i consulta, hi ha la secció de revistes i historietes, que té dinou punts de lectura, compartits amb l'àrea de novel·les.

L'àrea multimèdia consisteix en dues taules que formen un angle on s'utilitzen sis ordinadors personals. A l'espai buit d'aquest angle hi ha un televisor i un vídeo, utilitzats per a mirar documentals, pel·lícules, etc.

Aquesta distribució d'espais es va realitzar l'any 2000 quan foren comprats el taulell i els armaris de la zona de consulta, les taules per als ordinadors, el moble per a la televisió i el vídeo i les prestatgeries d'exposició per a les publicacions en sèrie i novetats. Els principals objectius d'aquest repartiment han estat: delimitar espais al si de la Biblioteca, encara que sense barreres físiques (en aquest sentit, les columnes que hi ha al bell mig de la sala sempre han estat un obstacle insalvable, així com les grans dimensions de les finestres, que han condicionat la quantitat i la distribució de les prestatgeries); potenciar els materials més utilitzats en les hores de major afluència d'usuaris (diaris, revistes, historietes, etc.); i compatibilitzar un bon servei bibliotecari amb les mesures de seguretat i control pròpies d'una biblioteca de centre penitenciari.

Figura 7. Àrea de revistes i historietes

Figura 8. Àrea multimèdia

Per últim, cal esmentar que la Biblioteca també disposa d'un magatzem, ubicat a la primera planta del Nivell Avançat, on es guarden els materials audiovisuals i les capses amb els documents que han de ser incorporats al fons.

2.6. Fons

El Servei de Biblioteca disposa d'un fons de:

— Llibres : 3.195 volums.
— Revistes: 18 títols[7] (37 exemplars).
— Diaris: 5 títols (24 exemplars).
— Enregistraments de vídeo: 254 títols.
— Recursos electrònics : 33 col·leccions.

El fons bibliogràfic més consultat en sala consisteix en els llibres de coneixements (en concret, els llibres de divulgació que permeten introduir-se

7. No s'hi inclouen les publicacions donades per determinades entitats ni les revistes d'altres presons, perquè hi arriben de forma irregular.

progressivament en una matèria) i els de consulta, en tots dos casos en llengua castellana i amb abundants il·lustracions. El nivell informatiu d'aquestes obres es correspon als darrers cicles de primària i dels primers cursos de l'ESO. Els manuals, llevat que tinguin molta il·lustració i siguin de temes molt concrets, no tenen gaire acceptació.

Val a dir que el fons corresponent a les obres de coneixement i de consulta, malgrat representar més de la meitat del fons amb uns 1.650 volums, està desequilibrat i difícilment cobreix les necessitats informatives i educatives dels usuaris de la Biblioteca. Per una banda, hi ha moltes àrees temàtiques d'interès per als interns (i per a la Biblioteca) que no són representades en aquest fons, mentre que per una altra banda sovint el nivell informatiu d'aquests documents, per massa simple o per massa complex, no s'adiu amb la capacitat cognitiva del perfil estàndard dels reclusos.

Per matèria, les fonts més consultades són els llibres d'autoajuda, de ciències naturals, de ciències aplicades (tot i que hi ha un buit temàtic important en aquest grup, sobretot pel que fa a mecànica, cotxes, motos, informàtica, etc.) i determinats períodes històrics del segle XX.

La Biblioteca disposa d'un fons jurídic format pel *Codi penal*, el *Reglament penitenciari*, la Llei del Menor, la Constitució i manuals d'autodefensa. Tot i que són d'accés restringit, es deixen en préstec i es faciliten fotocòpies de les parts sol·licitades.

El fons d'imaginació és compost per uns 1.350 volums, majoritàriament novel·les. La novel·la juvenil[8] és molt acceptada, sobretot les col·leccions que parlen de problemàtiques juvenils i socials actuals, així com les d'intriga, terror, ciència ficció i aquelles en què el lector esdevé el protagonista. Pel que fa a la novel·la per a adults, les preferències segons el gènere coincideix bastant amb les novel·les juvenils, si bé caldria afegir-hi les novel·les que parlen d'altres presons, les relacionades amb la justícia i les de crims i assassinats.

La poesia també es un gènere molt demanat. Es llegeix, més que com a lectura de plaer, com a font d'inspiració (o còpia) a l'hora d'escriure poemes a les promeses, amigues, etc.

La llengua dels documents que componen el fons de la Biblioteca és, majoritàriament, el castellà, ja que és la llengua d'ús de gran part dels interns

8. Com a dada curiosa, cal dir que les novel·les amb un disseny de coberta i unes il·lustracions amb aspecte una mica infantil acostumen de ser rebutjades pels interns en ser considerades per ells com obres de poc nivell (encara que en realitat s'adiuen perfectament amb la capacitat lectora i comprensiva de molts d'ells). El tipus de lletra i la data d'edició (més o menys antiga) també els condiciona molt a l'hora de triar una obra.

nascuts a Catalunya i d'alguns estrangers (sud-americans). Els llibres en català, tot i que alguns títols només es poden trobar en aquesta llengua, no tenen gaire acceptació, ja que els nivells de comprensió escrita són, generalment, baixos o molt baixos. A les prestatgeries les novel·les no han estat separades segons el criteri de llengua, sinó que han estat mantingudes juntes de forma expressa amb la voluntat de fomentar i afavorir la lectura d'obres en català.[9]

A més de títols en castellà i català, la Biblioteca disposa de noranta-cinc llibres en altres llengües; en concret, anglès, alemany, francès i àrab. Val a dir que l'àrab és la segona llengua més parlada del Centre, però que només un percentatge molt baix sap llegir-lo. Tot aquest fons, tret dels llibres en àrab que són d'accés restringit per tal d'afavorir un major control,[10] és en una secció de la Biblioteca separada i convenientment senyalitzada.

Pel que fa les publicacions en sèrie,[11] la Biblioteca rep 24 exemplars de 5 títols de diaris i 37 exemplars de 18 títols de revistes, la qual cosa representa un total de 61 subscripcions. Si es compara aquesta xifra amb les 40 subscripcions que les *Guidelines for library services to prisoners* de l'IFLA[12] recomana per a un centre de 200 interns residents, com és el CP de Joves de Barcelona, es veu que, en aquest cas, el fons de la Biblioteca és més que acceptable. Val la pena destacar aquesta dada, ja que les publicacions en sèrie són un dels tipus de material més llegits i valorats per tots els usuaris, sigui quin sigui el grau d'alfabetització i les llengües que sàpiguen llegir. Així, hi ha des d'interns fidels a determinades publicacions que llegeixen gairebé senceres (com, per exemple, les revistes de cotxes, cinema, esports, actualitat, etc.), fins a d'altres que només les fullegen, en llegeixen els titulars o miren les fotos. Igualment, les publicacions en sèrie esdevenen una eina molt valuosa per als reclusos amb nivells més baixos d'escolarització, i també per als estrangers.

La tipologia d'aquestes publicacions va des de revistes especialitzades en matèries concretes (natura, geografia, cinema, llibres, cotxes, motos, psicologia, vida natural, divulgació de temes científics, etc.) fins a setmanaris d'actualitat o els mateixos dominicals dels diaris.

Entre la premsa diària, els diaris més llegits són, per aquest ordre, *El periódico* i *La vanguardia*. Aquestes preferències vénen determinades pel format

9. Quan un usuari vol una a novel·la i només es troba en català, se l'intenta "convèncer" perquè la llegeixi, sempre tenint en compte el seu grau d'alfabetització en català,.
10. Com en el cas de la poesia, la Biblioteca en disposa de pocs exemplars, a més que sovint són objecte de robatori o no són retornats.
11. No s'hi inclouen els sis diaris que rep la Secció Oberta, ni les sis revistes adreçades a professionals del Centre.
12. *Guidelines for library services to prisoners,* 2nd rev. ed. (The Hague: IFLA, cop. 1995), p. 17.

i els elements visuals propis de cada diari (titulars, seccions, distribució de les notícies, tipus de lletra, etc.) i pel llenguatge i tractament de la informació. Pels mateixos motius, *El país* té una acceptació mitjana i l'*Avui* més aviat baixa.[13] Els índexs de lectura de la premsa esportiva també són alts, si bé val a dir que els lectors d'aquesta gairebé sempre també ho són dels diaris generals i, per tant, l'estereotip de l'intern que només llegeix premsa esportiva no s'ajusta en aquest cas a la realitat del Centre.

Les seccions de la premsa diària més consultades són l'estatal, Catalunya, Barcelona, societat, esports i, evidentment, la programació televisiva, els horòscops, els contactes i els passatemps.

L'ús del fons d'audiovisuals i de recursos electrònics s'adreça als diferents professionals del centre per tal de complementar els programes formatius i educatius i donar-los suport. Hi predominen els documentals de ciències naturals i geografia en suport vídeo, amb un fons de 49 pel·lícules (vídeo i DVD). El fons de recursos electrònics és el fruit d'anar col·leccionant els CD-ROM que determinades revistes i diaris lliuren de forma gratuïta. Es tracta d'obres de consulta generals i temàtiques, cursos d'idiomes i informàtica, així com històries de l'art i universal.

Tant l'adquisició de nou material, clarament condicionada per les limitacions pressupostàries de la Biblioteca, com la renovació del fons, es regeixen per una política basada en els següents criteris:

a) Buits de la col·lecció en àrees temàtiques bàsiques.
b) Buits de la col·lecció en el fons d'imaginació.
c) Buits temàtics de la col·lecció segons les desiderates i necessitats dels usuaris.
d) Obsolescència dels materials molt consultats.
e) Deteriorament físic dels materials molt consultats.
f) Pèrdua o robatori de materials pertinents.

Pel que fa els donatius, val a dir que, generalment, els fets per particulars no acostumen de ser pertinents per a la biblioteca.[14] Cas contrari són els donatius fets per altres biblioteques o entitats fruit de les col·laboracions (in-

13. L'escassa acceptació d'aquest diari també ve determinada per la llengua, encara que no és l'únic criteri, ja que *El periódico* també es rep en català i és molt més consultat que l'*Avui*.
14. Quan un particular entra en contacte amb la biblioteca per a fer un donatiu, tot i les indicacions sobre el que es necessita, sovint hi arriba allò que el donant considera pertinent, allò que no vol per a ell i que possiblement no val per a ningú i, a més a més, alguna cosa del que s'ha indicat com a necessària.

formals) establertes per la Biblioteca, o les donacions d'editorials fetes prèvia demanda per carta de la bibliotecària del Centre. En aquests casos, els documents cedits sí que resulten una bona via per a complementar la renovació del fons, encara que en cap cas es poden considerar una alternativa vàlida a la compra de material triat per la responsable de la Biblioteca.

2.7. Catàleg

Fins al gener de 2001, la Biblioteca disposava únicament d'un llibre de registre on es feien constar les dades bàsiques del fons bibliogràfic. És a partir d'aquest any que s'inicià el procés de catalogació automatitzada del material, en el marc d'un pla més ampli de reorganització de la Biblioteca (reubicació del mobiliari per a la creació de zones, adquisició de nous mobles, pintat de les parets i de les prestatgeries, esporgament i reordenació[15] del fons, retolació de prestatgeries, etc.).

El programari escollit per a l'automatització del catàleg va ser *Pèrgam 1.1* (http://www.xtec.es/recursos/lit_inf/pergam/index.htm), desenvolupat i distribuït gratuïtament pel Programa Informàtic de la Generalitat de Catalunya (PIE). *Pèrgam*, pensat per a la gestió d'una biblioteca escolar amb uns 15.000 registres i uns 1.000 lectors, s'executa sobre el gestor de bases de dades relacionals *Microsoft Access*. Aquest programa permet, d'una manera fàcil i àgil, informatitzar les principals funcions d'una biblioteca (catalogació, consultes, préstec), elaborar llistats bibliogràfics o estadístiques de préstec, així com exportar i importar fitxers i establir controls d'accés a determinats mòduls. Actualment ja s'hi han catalogat més de 800 documents corresponents a les noves adquisicions dels anys 2001 i 2002, així com a determinades col·leccions que la Biblioteca té l'interès de difondre entre els professionals del Centre mitjançant llistats bibliogràfics.

La descripció bibliogràfica es fa seguint el camps del format de registre propi de *Pèrgam* i les ISBD (M) i les ISBD (NBM). Per a la indexació dels documents s'utilitza la llista de descriptors que *Pèrgam* conté per defecte, con-

15. Contràriament al que s'acostuma a fer, es va decidir ordenar les novel·les juvenils amb les d'adults, ja que el qualificatiu de juvenil o la indicació de l'edat a partir de la qual es pot llegir un llibre feia que molts usuaris les rebutgessin en considerar-les més aviat infantils. El fet de barrejar-les tenia com a objectiu "dissimular" aquest fet o fer que els interns ni se n'adonessin. També es van ordenar de forma conjunta les novel·les escrites en català i castellà i es van reubicar i reordenar els documents que estaven agrupats per col·leccions (per exemple, les obres d'enquadernació de luxe estaven totes juntes pel sol fet de la seva similitud estètica).

sistent en un vocabulari normalitzat d'uns 600 termes dividits en descriptors d'encapçalament (corresponents a diferents àrees temàtiques) i descriptors específics. La classificació es fa seguint la proposta de classificació decimal de Carreras, Martínez i Rovira[16] que conté el mateix programa.

El préstec encara es continua fent manualment amb una fitxa d'elaboració pròpia on consten dades personals de l'usuari (nom i cognoms) i del document (autor, títol, signatura, data de préstec i data de devolució).

2.8. Promoció i difusió

La dinamització de la Biblioteca és variada i contempla tant la difusió del fons bibliogràfic com l'animació i promoció dels mateixos serveis bibliotecaris.

Per tal de donar a conèixer la Biblioteca es va editar una guia explicant el seu funcionament, les condicions dels seus serveis, el seu fons, etc., i per a la difusió del fons s'elaboren guies de lectura coincidint, generalment, amb diades assenyalades (Dia internacional de lluita contra la SIDA, Dia de la dona treballadora, Diada de Sant Jordi, etc.), setmanes culturals (Nadal, estiu, etc.) o altres esdeveniments significatius (per exemple, les Olimpíades Penitenciàries). També s'elaboren llistats temàtics i de novetats i bibliografies selectives, i es deixen lots de llibres o vídeos en préstec als professionals del Centre.

Amb l'objectiu d'instruir els interns en el funcionament de la Biblioteca i de captar nous lectors es duen a terme sessions de formació d'usuaris amb grups d'escola i grups propis de biblioteca,[17] i s'imparteixen diferents cursos que van des de l'assessorament en l'ús de la Biblioteca i els seus materials fins a activitats que conceben la Biblioteca com un centre de recursos per a l'aprenentatge i l'accés a la informació.

També s'han realitzat tres clubs de lectura. El primer amb un grup de biblioteca format per disset interns que no havien llegit mai una novel·la. L'obra escollida va ser *Cachito: un asunto de honor* d'Arturo Pérez Reverte; realment va ser un gran èxit, tant pel llibre mateix (trama, personatges, vocabulari) com per les expectatives dels interns sobre el que representava llegir una novel·la, ja que tenien la idea preconcebuda d'una novel·la com una cosa avorrida, pesada de llegir i amb personatges i situacions alienes a ells. El segon

16. Concepció Carreras; Concepció Martínez; Teresa Rovira, *Organització d'una biblioteca escolar, popular o infantil*. [2a ed.] (Barcelona: Rosa Sensat: Edicions 62, 1983).
17. La Biblioteca és contemplada dins el disseny curricular del Centre com una activitat més, i diàriament s'hi organitzen estades amb un grup d'interns fix i un programa estable.

club es va dur a terme amb un altre grup que va sol·licitar llegir *Lobo negro, un skin* de Marie Hagemann; mentre que el tercer club es va organitzar amb el grup de Graduat de l'escola amb motiu d'una setmana cultural entorn de la diversitat, i on també es va llegir l'anterior novel·la.

De la mateixa forma, les revistes *A tu Grundi: revista independent del C. P. Joves*[18] i l'*i joves: butlletí informatiu del C.P. Joves*, coordinades des de la Biblioteca i escrites pels mateixos interns (que majoritàriament són usuaris de la Biblioteca) esdevenen una bona eina per a aproximar-los a la lectoescriptura i als fons i serveis del centre.

D'altres activitats d'animació que s'han dut a terme des de la Biblioteca han estat empaperar la Sala de lectura amb poemes fotocopiats, organitzar –amb d'altres professionals– sortides culturals programades (visites a altres biblioteques, al Parlament de Catalunya, etc.) o d'oci (teatre, un dia al camp...), etc.

3. Comparació amb les recomanacions de l'IFLA

Per finalitzar, i amb l'objectiu de disposar d'un element comparatiu que complementi la descripció de la Biblioteca feta fins ara, hem elaborat una taula on es contraposen les seves dades de pressupost anual per a l'adquisició de material, de superfície i de fons amb les dades que, per als mateixos elements, recomanen les *Guidelines for libraries prison* de l'IFLA (2nd rev. ed. IFLA Headquarters, cop. 1995) per a un centre penitenciari amb 200 interns.

	C.P. Joves	IFLA	Saldo
Pressupost anual per a l'adquisició de material	1.082 €	4.800 €*	- 3.718 €
Superfície total de la biblioteca	82 m²	120 m²	- 38 m²
Fons:			
– Llibres	3.195	4.000	- 805
– Publicacions en sèrie	61	40	+ 21
– Material audiovisual i recursos electrònics	287	400	- 113

* Corresponents als 400 llibres que recomana l'IFLA amb un càlcul de preu mitjà del llibre de 12 € (font: Federación de Gremios de Editores de España, http://www.federacioneditores.org/, consulta: 18 setembre 2002).

18. En argot "A tu Grundi" significa "com vulguis", "al teu aire".

Com es pot veure, de tots els elements comparats la Biblioteca només presenta un saldo positiu en el cas de les publicacions en sèrie. En la resta de punts el dèficit és notable, i hi destaca per damunt de tots la gran diferència que hi ha entre el pressupost anual per a l'adquisició de material de què disposa la Biblioteca i el pressupost que recomana l'IFLA.[19] Pel que fa a la diferència entre les dades relatives al fons creiem que aquesta no seria tan greu si el material existent, encara que menor en nombre, fos de qualitat i s'adeqüés a les necessitats reals dels interns.[20] Malauradament, tal com s'ha explicat abans en el punt dedicat al fons, aquest no és el cas de la Biblioteca del Centre, ja que gran part del seu fons (sobretot quant a obres de coneixement i de consulta) es troba desequilibrat i difícilment cobreix les necessitats informatives, educatives i lúdiques dels interns.

4. Valoració final

Malgrat que sovint l'existència de biblioteques a les presons ha estat vista en el nostre país com un "luxe" o com un acte de "caritat", el cert és que la seva raó de ser té bases tan sòlides com la Declaració universal dels drets humans, la Constitució espanyola i la mateixa legislació penitenciària.

La Declaració universal dels drets humans[21] (art. 19) estableix el dret a l'accés de la informació com un dret fonamental de qualsevol persona:

> "Tot individu té dret a la llibertat d'opinió i d'expressió; això comporta el dret a no ésser inquietat per causa de les opinions i el de *cercar, rebre* i difondre les informacions i les idees per qualsevol mitjà d'expressió i sense consideració de fronteres." [les cursives són dels autors].

La Constitució espanyola, a més d'assumir com a propi aquest dret (art. 10.2), fa una menció específica al dret dels interns a l'accés a la cultura i al

19. Fent el mateix càlcul a partir de les *Library standards for adult correctional institutions* de l'American Library Association (American Library Association, 1992) el resultat no és gaire més favorable. Segons l'associació nord-americana, un centre amb 200 interns hauria de disposar d'un pressupost anual de 3.029 €.
20. Sovint s'ha qüestionat el càlcul del fons de les biblioteques a partir de dades d'entrada *(input measures)* en comptes de dades de sortida *(output measures)*, és a dir, dades basades en l'ús real del fons (¿val més un fons de 5.000 llibres dels quals només s'usen un miler, o un fons de 3.000 llibres dels quals s'usen realment 2.500?).
21. *Declaración universal de derechos humanos*. [en línia]. Geneva: The Office of the High Commissioner for Human Rights, [1948?]. <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/spn.htm> [Consulta: 25 setembre 2002].

desenvolupament integral de la personalitat, i hi posa com a limitació el contingut de la sentència, el sentit de la pena i el reglament penitenciari (art. 25.2).

Que calgui vehicular aquest dret a l'accés a la informació, entre d'altres institucions, a través de la biblioteca de presó, queda clarament establert tant en la reglamentació d'àmbit internacional (article 40 de les *Regles mínimes per al tractament dels reclusos de les Nacions Unides*,[22] article 82 de les *Regles penitenciàries europees*[23]) com en l'actual legislació penitenciària espanyola (article 13 de la Llei Orgànica 1/1979 i article 127 del Reglament penitenciari de 1996).

Si esmentem tota aquesta reglamentació és perquè voldríem deixar clar que l'intern és un subjecte de dret i, per tant, la vida a la presó ha de tenir com a referent la vida en llibertat, reduint al màxim els efectes nocius de l'internament, afavorint els vincles socials, la col·laboració i participació de les entitats públiques i privades i l'accés a les prestacions públiques, entre les quals hi ha, òbviament, el servei de biblioteca.

La forma de dur a terme aquest servei pot ser diversa, però nosaltres creiem que en l'actual context de Catalunya l'única forma viable d'oferir a la comunitat penitenciària unes prestacions bibliotecàries de qualitat és mitjançant la col·laboració entre la Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació i el sistema català de biblioteques públiques. Com s'ha pogut comprovar en el cas de la Biblioteca del CP de Joves de Barcelona, els serveis oferts als interns són tan bons com poden ser amb els recursos amb què compta el Centre, però hi ha una mancança pressupostària estructural que ofega qualsevol intent de millorar o ampliar els serveis. També cal ser realistes i assumir que, avui dia, és molt difícil que l'administració pública dediqui gaire més diners a les biblioteques de presó (l'assoliment del dèficit zero és una directriu d'àmbit comunitari europeu).

Si bé documents de tant de prestigi internacional com les *Regles penitenciàries europees* (art. 82) o el *Manifest de la Unesco a favor de les biblioteques públiques*[24] ja recomanen des de fa temps aquesta cooperació, a casa nostra no cal

22. *Reglas mínimas para el tratamiento de los reclusos*. [en línia]. Ginebra: Oficina del Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos, cop. 1996-2000. <http://www.unhchr.ch/spanish/html/menu3/b/h_comp34_sp.htm> [Consulta: 25 setembre 2002].

23. *Recommendation no. r(87)3 of the Committee of Ministers to member states on the European prison rules*. [en línia]. [S. l.]: Council of Europe. Committee of Ministers, 1987. <http://cm.coe.int/ta/rec/1987/word/87r3.doc> [Consulta: 25 setembre 2002].

24. Unesco. *Manifiesto de la Unesco en favor de las bibliotecas públicas*. [en línia]. [Paris]: Unesco. <http://www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/libraman_es.html> [Consulta: 25 setembre 2002].

anar tan lluny per a trobar alguna referència en aquest sentit. De fet, la Llei del sistema bibliotecari català de 1993[25] (art. 22, punt 3) estableix:

> "Les biblioteques públiques, en coordinació amb els serveis d'assistència social de cada localitat, han de facilitar el servei de préstec als lectors impossibilitats de sortir de llur domicili i oferir serveis bibliotecaris als hospitals, les presons, les residències i els centres d'acolliment de la localitat respectiva".

Com es veu, de documents de suport n'hi ha, de legislació també, fins i tot hi ha models a seguir (seria el cas de l'acord entre el Home Office britànic i el sistema de biblioteques públiques d'Anglaterra i Gal·les).[26] Es tracta, en definitiva, d'optimitzar uns recursos escassos, els bibliotecaris, per tal d'oferir uns servies de qualitat en un medi, el penitenciari, encara amb més escassetat. Som conscients que és un camí difícil de recórrer, però inevitable des del nostre punt de vista.

5. Bibliografia

Byrne, Alex. "Touchstone of all freedom". *The Library Association record.* Vol. 11, no. 103 (November 2001), p. 682-683.

Carreras, Concepció; Martínez, Concepció; Rovira, Teresa. *Organització d'una biblioteca escolar, popular o infantil.* [2a ed.]. Barcelona: Rosa Sensat: Edicions 62, 1983. 379 p. ISBN 84-297-1631-9 (Edicions 62).

Catalunya. *Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya, DOGC 1727, de 29 de març de 1993.* [en línia]. [Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura]. <http://cultura.gencat.es/biblio/lleibibl.htm>. [Consulta: 26 setembre 2002].

Consejo de Europa. *Recommendation no. r(87)3 of the Committee of Ministers to member states on the European prison rules.* [en línia]. [S. l.]: Council of Europe. Committee of Ministers, 1987. <http://cm.coe.int/ta/rec/1987/word/87r3.doc> [Consulta: 26 setembre 2002].

25. *Llei 4/1993, de 18 de març, del sistema bibliotecari de Catalunya, DOGC 1727, de 29 de març de 1993* [en línia]. [Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura]. <http://cultura.gencat. es/biblio/lleibibl.htm>. [Consulta: 25 setembre 2002].
26. Per a més informació vegeu: Library Association, *Guidelines for prison libraries*. 2nd ed. (London: Library Association, 1997); *Prison libraries: roles and responsibilities*. (London: H. M. Prison Service, 1992); i *Prison libraries: Prison Service order: order number 6710*. London: H. M. Prison Service, 2000. <http://www.hmprisonservice.gov.uk/filestore/256_275.pdf>.

Declaración universal de derechos humanos [en línia]. Geneva: The Office of the High Commissioner for Human Rights, [1948?]. <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/spn.htm> [Consulta: 26 setembre 2002]

Espanya. *Constitución española de 27 de diciembre de 1978.* Esplugues de Llobregat: Signo, DL 1983. 73 p. ISBN 84-86128-07-2.

Guidelines for library services to prisoners. 2nd rev. ed. The Hague: IFLA, cop. 1995. 30 p. (IFLA professional reports; 46). ISBN 90-70916-55-X.

Guidelines for prison libraries. 2nd ed. London: Library Association Publishing, 1997. 87 p. ISBN 1-86604-265-0.

IFLA. Free access to information and freedom of expression. *IFLA/FAIFE* [en línia]. Copenhagen: IFLA/FAIFE, [2002?]. <http://www.faife.dk/> [Consulta: 29 gener 2002]

Library standards for adult correctional institutions. Chicago: American Library Association, 1992. 47 p. ISBN 0-8389-7583-6.

Naciones Unidas. Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos. *Reglas mínimas para el tratamiento de los reclusos.* [en línia]. Ginebra: Oficina del Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos, cop. 1996-2000. <http://www. unhchr.ch/spanish/html/menu3/b/h_comp34_sp.htm> [Consulta: 25 setembre 2002].

Regne Unit. Standing Committee on Prison Libraries. *Prison libraries: roles and responsibilities.* [London]: HM Prison Service, [1992?]. 64 p.

Regne Unit. *Prison Service. Prison libraries: Prison Service order: order number 6710* [en línia]. [London]: HM Prison Service, 2000. <http://www.hmprisonservice.gov.uk/filestore/256_275.pdf> [Consulta: 26 setembre 2002]

Sulé Duesa, Andreu. "Directrius de biblioteques de presons: un estudi comparatiu". [en línia]. *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació.* Núm. 7 (desembre 2001). <http://www.ub.es/bid/07sule.htm> [Consulta: 26 setembre 2002]

Unesco. *Manifiesto de la Unesco en favor de las bibliotecas públicas* [en línia]. [Paris]: Unesco. <http://www.unesco.org/webworld/libraries/manifestos/libraman_es.html> [Consulta: 26 setembre 2002].